

การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา*

DEVELOPMENT OF TEACHING AND LEARNING INNOVATION OF PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS, GENERAL EDUCATION DIVISION

พระมหาสาธัญญ์ ทิรปญโญ (ชาญชาติ)

Phramaha Sayan Tirapanyo (Chanchat)

สมศักดิ์ บุญปู

Somsak Boonpoo

ระวิง เรืองสังข์

Rawing Ruangsanka

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

E-mail: chanchatsa@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2) เพื่อพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 3) เพื่อนำเสนอแนะนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method Research) ได้แก่ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน และพัฒนานวัตกรรมโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ไม่มีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย แจกแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 556 รูป/คน และ การตรวจสอบนวัตกรรมการศึกษาด้วยการแจก

* Received 22 March 2019; Revised 12 May 2019; Accepted 13 May 2019.



แบบสอบถามตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน คือ 1) ความเป็นประโยชน์ 2) ความเป็นไปได้ 3) ความเหมาะสม 4) ความถูกต้อง กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 201 รูป/คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพปัญหาปัจจุบันของนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน คือ ครูผู้สอนขาดการพัฒนา นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน 2 ประเภท 1) สื่อสิ่งประดิษฐ์การเรียนการสอน 2) รูปแบบวิธีการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่า นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนมีความต้องการความจำเป็นมากที่สุดคือ 1) สื่อชุดฝึกทักษะ และ รูปแบบวิธีสอนแบบกิจกรรม 2) สื่อชุดนิทาน 3) รูปแบบวิธีการสอนแบบ 4 MAT 4) รูปแบบวิธีสอนแบบชิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) และ 5) สื่อชุดเกม

การพัฒนา นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนมี 2 ประเภท 1) นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสื่อสิ่งประดิษฐ์ ประกอบด้วย (1) สื่อชุดฝึกทักษะ นวัตกรรมการเรียนการสอนคือ บทเรียนสำเร็จรูปพุทธอัจฉริยะ, แบบฝึกหัดเสริมทักษะ, Kahoot แบบฝึกพุทธอัจฉริยะ (2) สื่อชุดนิทาน นวัตกรรมการเรียนการสอน นิทานเทพนิยาย ปริ๊มปริ๊มหาสนุก นิทานชาดก นิทานพื้นบ้านแสนสนุก, การแสดงบทบาทสมมติ. แบบฝึกทักษะนิทานพื้นบ้านไทยคดีเตือนใจ (3) สื่อชุดเกม นวัตกรรมการเรียนการสอนเกมล้อหมุนธรรมจักร, เกมจับคู่ภาพ, เกมตัดต่อภาพปริศนา คำทาย, แบบการทำงานเป็นกลุ่ม, เกม QR Test code เกมจับคู่รูปภาพพุทธประวัติโลกไม่ลืม, แบบฝึกพระพุทธรูปศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย และ 2) รูปแบบวิธีการสอน รูปแบบวิธีสอน ประกอบด้วย (1) การสอนแบบโมเดลชิปปา (CIPPA MODEL) นวัตกรรมการเรียนการสอนแบบฝึกหัดพุทธสาวกชั้นนำ, แบบการทำงานเป็นกลุ่ม, QR test code แบบฝึกพุทธสาวกชั้นนำ (2) การสอนแบบ 4 MAT นวัตกรรมการเรียนการสอน จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ, เทคนิค Jigsaw, แบบฝึกทักษะหน้าที่ชาวพุทธ, QR test code แบบฝึกทักษะหน้าที่ชาวพุทธ (3) การสอนแบบกิจกรรม นวัตกรรมการเรียนการสอนสอนแบบกระบวนการปฏิบัติ, ใบงานแบบฝึกทักษะศาสนพิธี, Kahoot แบบฝึกทักษะศาสนพิธี

การตรวจสอบ นวัตกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาพบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความเป็นไป



ได้ถัดมาคือ ด้านความถูกต้อง และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยตามลำดับ

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การเรียนการสอน, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the problems and problems of innovation in teaching and learning of Phra Pariyatidhamma School Department of General Education 2) for the development of innovative teaching and learning management at the Phrapariyattidhamma School Department of General Education 3) to present the teaching and learning innovation of Phra Pariyatma School Department of General Education By using a mixed method research methodology qualitative Research Methodology with Documentary Research by studying the relevant research papers, giving out the sample questionnaires of 556 images / person and creating a semi-structured interview form for in-depth interviews (In- depth interview from 5 key informants / innovation development group by Focus group discussion, 10 Using tools is an unstructured in-depth interview And data analysis by content analysis And quantitative research To examine educational innovations by handing out questionnaires in accordance with 4 assessment standards, namely 1) benefits, 2) feasibility, 3) suitability, 4) accuracy, sample number 201 images / person, statistics used for analysis Data on average, percentage and standard deviation

The research found that:

The problem of teaching and learning innovation is the teachers lacking the development of teaching and learning innovation 2 types 1) Media, inventions, teaching 2) Teaching methods According to studies, it has been found that The educational innovation in teaching and learning needs the most need



is 1) Media, skill set and teaching method, activity format 2) Media, storytelling series 3) Form of teaching method, 4 MAT 4) CIPPA MODEL and 5) game media

The development of educational innovation in teaching and learning from research found that: 1) Educational innovations in teaching and learning materials, inventions (1) Media skills training sets Teaching innovation is the Buddhist intelligent lesson, exercises, skills training, Kahoot, Buddhist genius training. (2) The media for the teaching of innovative teaching Fairy tale story legendary stories, fun stories, folk tales, fun, and role-playing. Thai folk tale skills training (3) Innovative game media series, teaching games, wheel games, Dharma games, picture matching games, picture editing games, puzzles, group work, games, QR Test code, matching game, Buddhist history, not forgetting, practice Buddhism into Thailand 2) Teaching methods The teaching method consists of (1) CIPPA MODEL teaching and learning innovation. Buddhist disciples exercise, group work, QR test code, Buddhist disciples, leading disciples (2) Teaching 4 MAT, teaching and learning innovation Manage cooperative learning, Jigsaw techniques, Buddhist skills training, QR test code, Buddhist skills training (3) Activity-based teaching Innovation in teaching and learning, teaching process, practice, formal practice, Kahoot, practice of ordinance skills

Examination of the development of teaching and learning innovation at Phrapariyattidhamma School Department of General Education Research indicates that the overall picture is at the highest level, in descending order, from the least to the most. With the highest average level, followed by the next possibility is accuracy and the lowest mean is Suitability with average values respectively.

Keyword: Innovation, teaching and learning, Buddhist Scripture School Department of General Education



บทนำ

โลกปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูง ในยุคโลกาภิวัตน์ มีความไร้พรมแดนไม่มีอะไรกีดขวาง การติดต่อสื่อสารได้การบริหารจัดการองค์การหรือสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลตามเป้าหมายซึ่งการบริหารจัดการองค์การย่อมมีความเสี่ยงต่างๆ ผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์และสมรรถนะโดยมีความสามารถมีความเป็นผู้นำสามารถนำพาองค์การให้มีความเจริญเติบโตอยู่รอดได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง (ไพฑูรย์ สินดารัตน์, 2560)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีสถานภาพเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 ซึ่งคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้ออกประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553 กำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งทำหน้าที่กำกับควบคุมดูแล จึงเป็นโรงเรียนของคณะสงฆ์ ในการสนับสนุนงบประมาณของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (กองพุทธศาสนศึกษา, 2558)

การจัดการเรียนการสอนจากการรายงานผลมาตรฐานและการประกันคุณภาพ การศึกษาภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ. องค์การมหาชน จำนวน 403 โรง เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2557 สรุปว่า โรงเรียนที่ได้รับรองคุณภาพมาตรฐาน จำนวน 182 โรง โรงเรียนที่ไม่ได้ รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน จำนวน 221 โรง (กองพุทธศาสนศึกษา, 2558) สภาพการณ์ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม พบว่า ปัญหาด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน (ชนาธิป แก้วบ้านดอน, 2561) จากสภาพปัญหาสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน จำนวน 2 ประเภท ประกอบด้วย 1) วัตกรรมการจัดการเรียนการสอนประเภทสื่อสิ่งประดิษฐ์ 2) วัตกรรมการจัดการเรียนการสอนประเภทรูปแบบวิธีสอน เนื่องจากขาดการออกแบบพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา กิจกรรม แบบฝึกหัด และกราฟิก/โปรแกรม

ผู้ศึกษาสนใจในการศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยคำนึงถึงด้านวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน วัตกรรมการสื่อการสอน ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อสืบทอดเป็นศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ คู่คุณธรรม



วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
3. เพื่อนำเสนอนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การพัฒนาที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมวิธี (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กองพุทธศาสนาศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 14 กลุ่ม 409 โรงเรียน โดยมีครูผู้สอนทั้งบรรพชิต/ฆราวาส กลุ่มประชากร จำนวน 4,793 รูป/คน และ จำนวนผู้บริหาร กลุ่มประชากรจำนวน 409 รูป/คน ใช้ข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันปัจจุบันนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน กองพุทธศาสนาศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 14 กลุ่ม 409 โรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 4,793 รูป/คน ผู้วิจัยกำหนดจากตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544) เป็นตารางที่ใช้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากรและกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 4 % และระดับค่าความเชื่อมั่น 95 % ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 556 รูป/คน



ได้กลุ่มตัวอย่าง และนำมาสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Sampling) 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน 14 กลุ่ม 409 โรงเรียน มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 409 รูป/คน นำมาเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ในระดับความเชื่อมั่นในระดับ 95% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 201 รูป/คน ทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1.1 แบบสอบถามสำหรับครูในสถานศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบันนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบันของนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างเอง ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535)

2.1.2 แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อตรวจสอบนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามมาตรฐานการตรวจสอบ 4 ด้าน คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale)

2.2 แบบคำถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่ผู้วิจัยสร้างเอง เพื่อสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) ผู้ที่มีผลงานเกี่ยวกับนวัตกรรมจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย 2) ผู้ที่ได้รับรางวัลนวัตกรรมจัดการเรียนการสอน 3) โรงเรียนที่รับประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) อยู่ในระดับดีมาก เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย



นำนักคำตอบ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดของเบสท์ (Best W. John.) (บุญชม ศรีสะอาด, 2535)

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจงโดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก (Purposive Sampling) คือ (1) นักวิชาการกลุ่ม (2) ผู้บริหาร (3) ครูผู้สอนบรรพชิต/ฆราวาสที่มีประสบการณ์ด้านนวัตกรรมโดยการเลือกแบบเจาะจงและกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) ได้แก่ การนำผลของการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา่ ตามกรอบแนวคิด (สุภางค์ จันทวานิช, 2540)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis)

3.2.1 สำหรับครูในสถานศึกษา ได้นำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบันปัจจุบันนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามสภาพเป็นจริง และสภาพคาดหวัง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.2.2 สำหรับผู้บริหารในสถานศึกษา ได้นำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบ “นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”ตามมาตรฐานการตรวจสอบ 4 ด้าน คือ 1. ความเป็นประโยชน์ 2. ความเป็นไปได้ 3. ความเหมาะสม 4. ความถูกต้อง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.2.3 การวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) โดยวิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง เป็นสูตรที่ปรับปรุงจากสูตร PNI ดั้งเดิม โดย นางสาววิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช เป็นวิธีการที่หาค่าผลต่างของ (I – D) แล้วหารด้วยค่า D โดยใช้หลักการกำหนดความต้องการจำเป็นจากระดับสภาพปัจจุบันแล้วจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นตามค่า PNI modified โดยใช้สูตรในการคำนวณ



$$PNI_{\text{modified}} = (I - D) / D$$

PNI_{modified} หมายถึง ดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

I = Importance หมายถึง ค่าเฉลี่ย (Mean) ของสภาพที่คาดหวัง คือ ระดับความต้องการ

D = Degree of Success หมายถึง ค่าเฉลี่ย (Mean) ของสภาพปัจจุบัน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันนวัตกรรมการศึกษาด้านเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ผลการวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็นของแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัจจุบันนวัตกรรมการศึกษาด้านเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำหรับครูผู้สอน โดยวิธี PNI_{modified} ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็นนวัตกรรมการศึกษาด้านเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยภาพรวม พบว่า นวัตกรรมการศึกษาด้านเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่สำคัญควรพัฒนามากที่สุด ลำดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ สื่อชุดฝึกทักษะ และ แบบกิจกรรม รองมาลำดับที่ 2 คือ สื่อชุดนิทาน รองมาลำดับที่ 3 คือ แบบ 4 MAT รองมาลำดับที่ 4 แบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) และลำดับสุดท้ายคือ สื่อชุดเกม

2. ผลการวิจัยการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามี 3 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการพัฒนาขั้นต้น (Primary Step) ระยะการวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้เบื้องต้น ประกอบด้วย การวิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์เป้าหมาย วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์เวลา วิเคราะห์การออกแบบกิจกรรม แบบกราฟิก 2) กระบวนการพัฒนาขั้นกลาง (Secondary Step) ระยะการออกแบบพัฒนาบทเรียนมัลติมีเดียโดยใช้โปรแกรมที่เหมาะสมหรือที่ผู้สอนมีความถนัด ประกอบกับ เนื้อหา กิจกรรม แบบฝึกหัด และ กราฟิก/



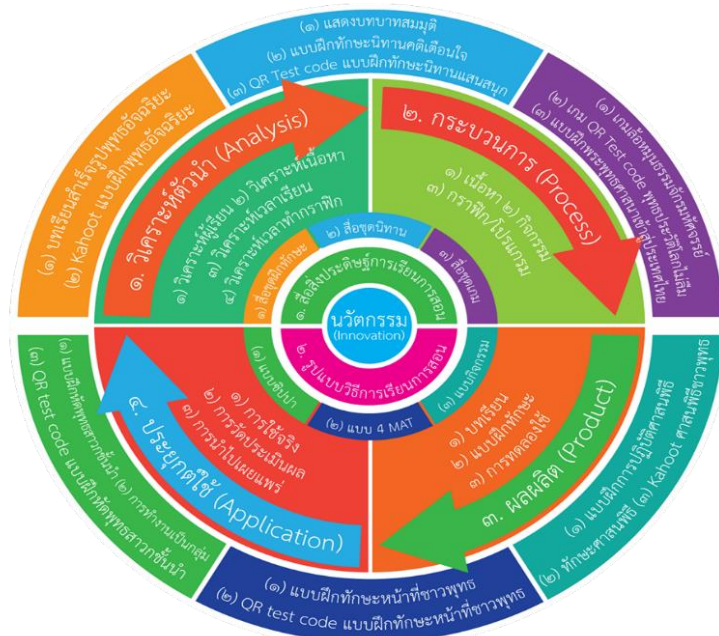
โปรแกรม เช่น Website, Google form, Kahoot, QR Test Code, Adobe Captivate, Paint 3) กระบวนการพัฒนาขั้นสุดท้าย (Finally Step) การนำทดลองในกลุ่มตัวอย่าง นำไปใช้งานจริงและการประเมินผล ตรวจสอบการวิเคราะห์การออกแบบ การพัฒนา เผยแพร่ความคิด ใช้นวัตกรรมได้ผลหรือลดสภาพปัญหาปัจจุบัน

การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย 1) เตรียมสื่อในการนำเสนอเนื้อหา 2) เตรียมกราฟิกที่ใช้ตกแต่งหน้าจอ 3) การเขียนโปรแกรม 4) ทดสอบการใช้งานเบื้องต้น 5) สร้างคู่มือการใช้งานและบรรจุภัณฑ์

3. ผลการตรวจสอบตรวจสอบและการนำเสนอการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ผลการตรวจสอบนวัตกรรมการเรียนการสอน 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้อง พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาลำดับที่ 2 คือ ด้านความเป็นไปได้ รองลงมาลำดับที่ 3 คือ ด้านความถูกต้อง และ รองลงมาลำดับที่ 4 คือ ด้านความเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัยการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังนี้



แผนภาพ : การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปรีดิธรรม

แผนกสามัญศึกษา : APPA'S INNOVATNION

จากแผนภาพสรุปว่า การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปรีดิธรรม แผนกสามัญศึกษามีสัญลักษณ์เป็นลูกศรชี้ตามลำดับองค์ประกอบการพัฒนาเป็นรูปวงกลม บ่งบอกถึงความสัมพันธ์อย่างเป็นการพัฒนาโดยมีนวัตกรรมเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ นวัตกรรมนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน สื่อสิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนรูปแบบวิธีสอน มีองค์ประกอบการพัฒนานวัตกรรม 4 ส่วน คือ 1) วิเคราะห์ตัวนำ (Analysis) ประกอบด้วย วิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์เวลาเรียน วิเคราะห์ออกแบบ 2) กระบวนการ (Process) การออกแบบพัฒนาบทเรียน ประกอบกับ เนื้อหา กิจกรรม กราฟิก/โปรแกรม 3) ผลผลิต (Product) ประกอบด้วย บทเรียน แบบฝึกทักษะ การทดลองใช้ 4) ประยุกต์ใช้ (Application) ประกอบด้วย การใช้จริง การวัดประเมินผล การนำไปเผยแพร่ เพื่อให้ทราบนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งพัฒนานวัตกรรมเป็นองค์ประกอบการพัฒนาแล้วเลือกสาระการเรียนรู้พัฒนาให้สอดคล้องกันสำหรับผู้ที่จะนำการพัฒนานวัตกรรมมีขั้นตอน ดังนี้



ส่วนที่ 1 องค์ประกอบการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน

1. วิเคราะห์ตัวนำ (A = Analysis)
2. กระบวนการ (P = Process)
3. ผลผลิต (P = Product)
4. ประยุกต์ใช้ (A = Application)

ดำเนินการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน

1. วิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์เวลาเรียน วิเคราะห์ออกแบบ
2. เนื้อหา กิจกรรม กราฟิก/โปรแกรม
3. บทเรียน แบบฝึกทักษะ การทดลองใช้
4. การใช้จริง การวัดประเมินผล การนำไปเผยแพร่

ส่วนที่ 2 วัตกรรมการจัดการเรียนการสอน

1. วัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสื่อสิ่งประดิษฐ์ ประกอบด้วย 1) ด้านสื่อชุดฝึกทักษะ ตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นการทบทวนหรือเสริมเพิ่มเติมความรู้ ได้แก่ (1) บทเรียนสำเร็จรูปพุทธอัจฉริยะ (2) Kahoot แบบฝึกพุทธอัจฉริยะ 2) สื่อชุดนิทาน ตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาหรือเป็นเรื่องที่แต่งขึ้น ได้แก่ (1) แสดงบทบาทสมมติ (2) แบบฝึกทักษะนิทานคติเตือนใจ (3) QR Test code แบบฝึกนิทานแสนสนุก 3) สื่อชุดเกม ตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นการละเล่นสร้างความสนใจและความสนุกสนาน มีกฎเกณฑ์ กติกา ได้แก่ (1) เกมล่อหลุมธรรมจักรมหัศจรรย์ (2) เกม QR Test code พุทธประวัติโลกไม่ลืม (3) แบบฝึกพระพุทธรูปศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย

2. วัตกรรมการจัดการเรียนการสอนรูปแบบวิธีสอน ประกอบด้วย 1) การสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้แก่ (1) แบบฝึกหัดพุทธสาวกชั้นนำ (2) QR test code แบบฝึกหัดพุทธสาวกชั้นนำ (3) การทำงานเป็นกลุ่ม 2) การสอนแบบ 4 MAT การถ่ายทอดความรู้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ ได้แก่ (1) แบบฝึกทักษะหน้าที่ชาวพุทธ (2) QR test code แบบฝึกทักษะหน้าที่ชาวพุทธ 3) การสอนแบบกิจกรรม การถ่ายทอดความรู้มุ่งเน้นกระบวนการปฏิบัติต่างๆ (1) แบบฝึกการปฏิบัติศาสนพิธี (2) ทักษะศาสนพิธี (3) Kahoot ศาสนพิธีชาวพุทธ



อภิปรายผล

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า สภาพปัญหาปัจจุบันของนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือ 1) ครูผู้สอนขาดพัฒนาให้มีการสอนคิดวิเคราะห์ให้ผู้เรียน วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์เวลาเรียน วิเคราะห์เวลาทำแบบทดสอบ 2) ครูผู้สอนขาดการออกแบบนวัตกรรมมีแต่มีเดียและรูปแบบวิธีการสอนในการนำทดลองกลุ่มตัวอย่าง นำไปใช้งานจริงและการวัดประเมินผล ประกอบกับ เนื้อหา กิจกรรม แบบฝึกหัด และกราฟิก/โปรแกรม เช่น Website, Google form, Kahoot, QR Test Code, Adobe Captivate, Paint มาประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นนวัตกรรมในการเรียนการสอน ซึ่งความสอดคล้องกับ (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ, 2553) ได้กล่าวไว้ในนวัตกรรม : ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ วารสารบริหารธุรกิจว่า นวัตกรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่องค์กรควรที่จะศึกษาและเรียนรู้ในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการเผยแพร่ นวัตกรรมเพื่อก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่แข็งแกร่ง และสามารถนำไปใช้พัฒนาวิธีการสำหรับการจัดการกับกระบวนการทางนวัตกรรมเหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลทั่วไปของครูผู้สอน กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า จำนวนครูผู้สอนที่เป็นบรรพชิต อายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี และมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในภาพรวมว่า สภาพปัญหาปัจจุบันของนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน คือ สื่อชุดฝึกทักษะ และแบบกิจกรรม รองมาลำดับที่ 2 คือ สื่อชุดนิทาน รองมาลำดับที่ 3 คือ แบบ 4 MAT รองมาลำดับที่ 4 แบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) และลำดับสุดท้าย คือ สื่อชุดเกม เป็นความต้องการจำเป็นในลำดับที่สำคัญที่สุดที่ควรจะได้มีการพัฒนา

การพัฒนาเป็นการทำความเจริญ งามงาม มีความสุขเพื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ดี เก่ง มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสอดคล้องกับ (สุตาภรณ์ อรุณดี, 2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ระดับโลกในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาการพัฒนาสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักพุทธญาณวิทยา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การพัฒนามนุษย์นั้นต้องเริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจเพราะจิตใจเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุด ในการสร้างพฤติกรรมเมื่อมนุษย์มีพื้นฐานจิตใจที่ดีแล้วจะเก่งได้เองเกิดเป็นทุน



สมองหรือทุนทางปัญญาของมนุษย์ อริยะ – อัจฉริยะ (ดี – เก่ง) เรียกว่าเป็นสมรรถนะมีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนแต่ต้องอาศัยการฝึกฝนตนเอง เรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะทำให้เป็นผู้มีสมรรถนะระดับสูงสุดได้ มีความสอดคล้อง (Wotruba, T.R. & Wright, P.L, 1975) ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือประเมินผลอาจารย์ (how to develop a teacher-rating scale instrument) ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของอาจารย์ที่สำคัญ ได้แก่ การมีความรู้กว้างขวาง ถูกต้องทันสมัย และรู้อย่างแท้จริง ส่งเสริมให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น มีความกระตือรือร้นในวิชาที่ตนสอน ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่มสามารถอธิบายให้เข้าใจง่าย ยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจน ช่วยเหลือนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน มีความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อนักศึกษาและวิชาที่สอน มีความสอดคล้องกับ (Calderon, L.A., 1989) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่สอนได้ดีเยี่ยมในทัศนะของนักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียนในเขตวิทยาลัยชุมชน ลอสแอนเจลิสเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูที่สอนได้ดีเยี่ยมพบว่า คุณลักษณะผู้สอนที่ดี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1. ลักษณะการสอนที่ดี 2. ลักษณะที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพที่ดี 3. ลักษณะเกี่ยวกับอาชีพครูที่ดี

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน พบว่า นวัตกรรมด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสื่อสิ่งประดิษฐ์ ประกอบด้วย สื่อสิ่งประดิษฐ์สื่อชุดฝึกทักษะ สื่อชุดนิทาน สื่อชุดเกม และ 2) นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนด้านรูปแบบวิธีสอน ประกอบด้วยรูปแบบวิธีการสอนแบบซิปปาโมเดล (CIPPA MODEL) รูปแบบวิธีการสอนแบบ 4 MAT รูปแบบวิธีการสอนแบบกิจกรรม มีความสอดคล้องกับ (พิชิตฤทธิ์จรูญ, 2553) ได้กล่าวถึงนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนว่า การจัดการเรียนการสอนให้เกินมีประสิทธิภาพสามารถนำนวัตกรรมต่างๆเข้ามาในการสอน จำแนกประเภทได้ดังนี้ 1. นวัตกรรมประเภทสื่อ สิ่งประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์หรือเกี่ยวกับการเรียนการสอน 2. นวัตกรรมประเภทรูปแบบ/เทคนิค/วิธีการสอน นวัตกรรมประเภทนี้เป็นการใช้วิธีสอนหรือเทคนิคการสอนในรูปแบบต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ในทักษะด้านต่าง ๆ ได้เร็วยิ่งขึ้น มีความเห็นสอดคล้องกับ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนในฝัน” (ฐานิตา นพฤทธิ์, 2556) ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรมีทัศนคติในเชิงบวกกับการใช้ ICT สามารถใช้ ICT ในการปฏิบัติงานได้ พร้อมทั้งจะส่งเสริม



สนับสนุนให้ครูใช้ ICT มีการสร้างแรงจูงใจในการใช้ ICT ให้กับครูในโรงเรียน หามาตีเครือข่าย เพื่อพัฒนา แบ่งปันความรู้และเทคโนโลยีร่วมกัน มีเห็นสอดคล้องกับวิจัยเรื่อง "แนวทางการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน" (พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (ยศ ขุน), 2555) ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาปัจจุบันมีการปฏิรูปทั้งระบบอย่างเร่งด่วน ทั้งในระดับนโยบายองค์กรบริหารและรูปแบบเทคนิควิธีการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) เป้าหมายของการสอน 2 ส่วน คือ ส่วนบุคคลและส่วนรวม 2) รูปแบบและขั้นตอนการสอน 3) การใช้เทคนิคการสอน 4) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ 5) การประเมินผลการเรียนรู้และผล สภาพและปัญหาในการพัฒนาการศึกษา มี 8 ด้าน คือ ด้านบุคคล ด้านอุปกรณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสถานการณ์ ด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหา ด้านองค์ความรู้ และ ด้านหลักธรรม ทำให้เกิดประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้นแบบของคณะสงฆ์ไทย” (อินตา ศิริวรรณ, 2559) พบว่า รูปแบบและสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้นแบบของคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วยบริหารตน บริหารคน และ บริหารงานอย่างมีเป้าหมายปรับทัศนคติของตนเองและทัศนคติของผู้ร่วมงานจัดตั้งเครือข่ายการทำงานพัฒนาบุคลากรให้ตรงตามความสามารถและวางแผนการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ร่วมกันผ่าน PS-GANPPI MODEL ผ่านสื่อนวัตกรรมและรูปแบบเทคนิค วิธีการปฏิบัติ เพื่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ต้นแบบของคณะสงฆ์ไทยอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถานศึกษาและหัวหน้ากลุ่มสาระ ควรนำการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนการสอนไปดำเนินการโดยจัดทำเป็นหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตรและบูรณาการเข้ากับทุกกลุ่มสาระ ซึ่งตัวอย่างกิจกรรมที่ได้เสนอไว้ในงานวิจัยครั้งนี้มีหลายกิจกรรมโดยยึดแนวทางการพัฒนานวัตกรรมศึกษาด้านการเรียนการสอนประเภทสื่อ สิ่งประดิษฐ์และรูปแบบวิธีสอน ดังนั้นจึงควรเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป



1.2 สถานศึกษาและหัวหน้ากลุ่มสาระ ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาในการส่งเสริม สนับสนุนและร่วมกันฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการพัฒนาวัตกรรมการศึกษาที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการนำไปปฏิบัติ

2.1 หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูล ในการกำหนดนโยบาย และขั้นตอนการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนให้สถานศึกษาให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงเพิ่มมีประสิทธิภาพทางด้านวิชาการให้มากยิ่งขึ้น

2.2 สถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนควรนำการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กองพุทธศาสนศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธแห่งชาติ และ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และบริบทของสถานศึกษา

2.3 สถานศึกษา ควรมีการติดตามควบคุมและการเรียนการสอนผลการดำเนินงาน กิจกรรมการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษาตน โดยการประเมินผลการอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปโดยการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี ของนักเรียนทุกระดับให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของคณะสงฆ์ต่อไป

3.2 ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปโดยการทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนในระดับอื่น เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อันจะนำมาขยายระดับผลสัมฤทธิ์พัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชนต่อไป

3.3 ควรทำการศึกษาวิจัยต่อไปโดยการสร้างรูปแบบหรือการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้เรียน



เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา. (2558). คู่มือปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2558). แผนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2558-2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ชนาธิป แก้วบ้านดอน. (14 มกราคม 2561). นวัตกรรมทางการศึกษาที่สำคัญของไทยในปัจจุบัน. เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/>.
- ฐานิตา นพฤทธิ์. (2556). นวัตกรรมการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของโรงเรียนในฝัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- พระมหาธรรมรัต อริยมโม (ยศขุน). (2555). แนวทางการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2553). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร.
- ไพฑูรย์ สินดารัตน์. (2560). ความเป็นผู้นำทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์และคณะ. (2553). นวัตกรรม : ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. วารสารบริหารธุรกิจ 33 (124).
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้าพรินต์.
- สุดาภรณ์ อรุณดี. (2551). ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ระดับโลกในศตวรรษที่ 21 กรณีศึกษาการพัฒนาสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธญาณวิทยาและรูปแบบการจัดการทักษะความรู้ (รูปแบบ SKM Model). วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.



สุภางค์ จันทวานิช. (2540). วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อินตา ศิริวรรณ. (2559). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้นแบบของคณะสงฆ์ไทย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต คณะครุศาสตร์ ทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Calderon, L.A. (1989 49(9)). Characteristics of excellent teacher as perceived by students, teachers and administrators in the Los Angeles Community College District. Dissertation Abstracts International, 2512-A.

Wotruba, T.R. & Wright, P.L. (1975 46(6)). How to develop a teacher rating instrument. Journal of Higher Education, 653-660.